

Carrara, al nord de la Toscana, jau entre les aigües mediterrànies del mar Lígur i els Alps Apuans, una cadena muntanyosa famosa arreu del món per l'exquisidesa del seu marbre, que la tenyeix de blanc i que durant segles ha inspirat els millors escultors i arquitectes.

Els homes prehistòrics de l'edat del bronze ja utilitzaven el marbre dels Apuans per elaborar objectes decoratius i commemoratius que enterraven al costat dels difunts. Però va ser amb els romans quan el marbre de Carrara va començar a ser extret en grans quantitats i a ser considerat un material molt preuat. Juli Cèsar va ser el primer a utilitzar-lo per construir les grans obres públiques i les cases del patricis de l'era tardorepublicana. L' enamorament es va allargar també durant tot l'Imperi romà. La Columna de Trajà i part del Panteó, per exemple, es van erigir amb el marbre de Carrara.

A partir del segle V, amb les invasions barbàriques, l'extracció minera dels Apuans es va reduir molt, però va revifar amb força al segle X. Molts edificis sagrats de l'època romànica i gòtica es van construir amb el marbre de Carrara, i fins i tot Dante en parla a la *Divina Comèdia*:

El marbre de Miquel Àngel, a la nostra pasta de dents

Carrara és una localitat mundialment coneguda pel seu marbre, el preferit de Miquel Àngel i de molts altres artistes. Actualment, però, les excavadores estan buidant les muntanyes fins a tal punt que estan desapareixent del paisatge. A més, la major part del marbre es polvoritza per fabricar tot tipus de productes industrials. L'estiu passat la constructora de la família Bin Laden va comprar bona part de les concessions d'excavació, i es convertí en la primera empresa estrangera a entrar al negoci. Això posa encara en més perill la sostenibilitat mediambiental de la zona.

“Qui va tocant-li el ventre és Aronta,
que a la serra de Luni, allà on treballa
el carrarès que viu un poc més avall

entre els blancs marbres va tindre una
cova

com alberg, d'on hi havia vista oberta
per contemplar la mar i les estrelles.”

Durant el Renaixement, els escultors i arquitectes van trobar en el marbre llis i blanquíssim de Carrara el mitjà perfecte per transmetre l'equilibri i la perfecció que tant buscaven. És sabut que Miquel Àngel anava en persona a les pedreres per escollir els blocs que volia utilitzar per a les seves escultures. “No hi ha idea que no pugui expressar-se en marbre”, va dir el geni florentí. El *David* i la *Pietat*, per exemple, les va esculpir amb marbre de Carrara, un material que li produïa tanta inspiració que només de veure'l ja podia endevinar l'obra que amagava: “En cada bloc de marbre veig una estàtua clara com si la tingués davant meu, perfecta en l'actitud i l'acció. Només he de treure les parets rugoses que empresonen l'encantadora aparició per revelar als ulls dels altres allò que ja veuen els meus”.

Com veurem més endavant, actualment el valor artístic de l'anomenat “or blanc” és molt inferior al seu valor industrial. A principi del segle XX, aquest municipi del nord de la Toscana encara era mundialment reconegut per ser un centre vibrant d'art i cultura ple de tallers, escultors i artesans. Després de la Segona Guerra Mundial, però, va començar la davallada qualitativa de la cultura del marbre i va començar l'ascens quantitatiu de la indústria del marbre. Si el 1920 s'extreien unes cent mil tones de marbre l'any, actualment la xifra puja fins als cinc milions. No debades actualment els propietaris de les concessions miren de competir amb els productors de Xina, Rússia i Índia buidant les muntanyes sense parar i utilitzant tècniques cada cop més ràpides i agressives. A més, només unes quantes famílies es beneficien del negoci. Carrara, com veurem, és un dels municipis més pobres d'Itàlia.

Carrara i els Bin Laden. L'estiu passat, per primer cop a la història, una empresa estrangera entrava al negoci

De mitjan anys 50 a mitjan anys 70, la constructora de la família Bin Laden va reformar la Gran Mesquita de la Meca i va utilitzar tones de marbre de Carrara.

La Pietat de Miquel Àngel està feta amb marbre de Carrara, el material preferit de l'artista florentí.

del marbre de Carrara. CPC comprava per quaranta-cinc milions d'euros el 50% de l'empresa Marmi Carrara, que té la concessió d'aproximadament un terç de les excavacions dels Apuans. CPC pertany a la constructora més gran del món, Saudi Binladin Group (GSB), creada pel pare d'Osama Bin Laden i actualment propietat dels germans i cosins de l'artífex de l'atemptat de les Torres Bessones. Cal dir, però, que la família va apartar i desheretar Osama l'any 1994, és a dir, set anys abans de l'atac.

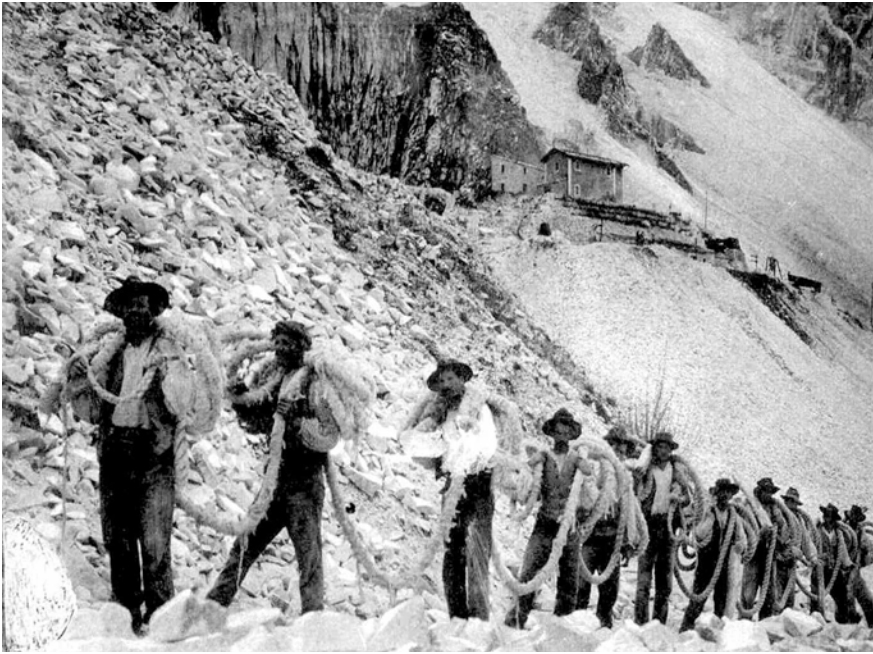
El mateix alcalde de Carrara, Angelo Zubbani, va garantir la fiabilitat de la família, que abans d'adquirir la concessió feia dècades que comprava marbre de la zona. De fet, els Bin Laden eren uns dels millors clients de les

excavacions. El 2013 el seu grup havia fet comandes per valor de quaranta milions d'euros, unes vendes que van suposar el 20% de la facturació total de les pedreres. La Gran Mesquita de la Meca la va reformar la constructora dels Bin Laden, que va utilitzar centenars de tones de marbre de Carrara.

L'any passat, doncs, la família saudita sumava una mina més a la seva col·lecció. Ja en tenen 27. A més, amb l'entrada de capital estranger, les excavacions dels Apuans obrien una porta perillosa. Si els propietaris locals exploten la muntanya sense miraments, què passarà si les pedreres de marbre acaben totes en mans estrangeres?

L'or blanc a la pasta de dents. El model de negoci de les excavacions de Carrara va canviar radicalment a partir dels anys 80. Les restes de l'extracció dels blocs de marbre sempre havien estat la creu de les excavacions. S'acumulaven tones de grava de marbre que no servien per a res. A partir dels anys 80, però, les runes van trobar una sortida comercial extraordinàriament rentable. El marbre polvoritzat és carbonat de calci, un producte utilitzat per a la fabricació de tot tipus de productes: plàstics, neumàtics, aïllants, coles, vernissos adhesius, cosmètics, productes farmacèutics i fins i tot pastes de dents.

Aquesta anomenada *segona vida del marbre* hauria pogut ser positiva. Ben mirat, val més utilitzar les sobres que

Les tècniques precàries d'abans garanteixen una alta ocupació a Carrara i també una extracció sostenible de marbre.

no pas llençar-les. El problema, però, és que les empreses que tenen les concessions de les pedreres no han vist en el comerç de les runes una manera d'aprofitar les restes generades per l'extracció dels blocs, sinó una activitat que justifica per si mateixa l'exploració de les muntanyes. És molt més fàcil, ràpid i barat petar la muntanya que tallar-ne trossos grans. Un membre de l'associació *Salviamo le Apuane*, ironitza sobre la filosofia empresarial que domina a Carrara: *Prima faccio, meglio è*.

A més, encara que sembli mentida, els blocs tenen menys valor en el mercat que les runes. Mentre que cent quilos de carbonat de calci valen més de 10.000 euros, un bloc de marbre de mil quilos no arriba als 3.000 euros. Amb tot, actualment el 80% del marbre que surt dels Apuans és runa i només el 20% restant són blocs.

Carrara, un poble molt pobre.

El negoci del marbre dels Apuans genera uns vuit-cents milions d'euros cada any. Amb aquestes xifres, sembla increïble que Carrara sigui un dels municipis més pobres i endeutats d'Itàlia. Un dels motius pels quals la riquesa que generen aquestes muntanyes no retorna a la ciutat és que els impostos que paguen les empreses són molt baixos. Concretament, per cada tona de marbre

que extreuen, paguen el 0,7% del valor que té al mercat. També han de pagar un impost a l'ajuntament per la pròpia concessió, un 8% del valor mitjà de la pedra extreta. Un 30% de les empreses, però, estan lliures d'aquest últim impost per una normativa del 1731. Maria Teresa I d'Àustria, que també era gran duquesa consort de la Toscana, va establir que el 30% de les concessions dels Apuans havien de ser un bé privat que podia ser venut, comprat i heretat. I fins avui...

Al final, l'Ajuntament de Carrara ingressa uns 7 milions d'euros l'any pel negoci del marbre de les seves muntanyes. El 2012, però, va haver de fer front a una despesa descomunal: la construcció de la nova carretera del marbre que va costar 120 milions d'euros. Ha estat molt beneficiosa per als ciutadans de Carrara perquè connecta les excavacions amb l'autopista i el port i per tant els camions que baixen de les pedreres ja no han de passar pel centre urbà. Ara bé, l'ajuntament, malgrat l'ajuda de l'administració local i estatal, va quedar arruïnat.

Algú podria pensar que el negoci del marbre, com a mínim, garanteix una alta ocupació a la zona. Doncs no. Amb la millora de les tècniques i de la maquinària d'extracció, la mà d'obra que es necessita s'ha anat reduint dràsticament. Si fa cinquanta anys als Apu-

ans treballaven deu mil excavadors, ara només en treballen quatre-cents.

No és gens estrany, doncs, que els *carrarini* es queixin. Els activistes locals fa anys que es queixen d'un model de desenvolupament que consideren colonial, amb poques empreses i molt grans que treuen gran profit sense transferir cap benefici a la ciutadania. A més, la pols i les runes de les excavacions fan que els rius baixin blancs i massa plens, cosa que provoca sovint inundacions. També lluiten per l'extracció moderada ja que, per culpa del volum de negoci que genera el carbonat de calci, les excavadores s'estan menjant les muntanyes i fent-les desaparèixer, literalment, del paisatge. Segons alguns geòlegs, d'aquí a trenta anys ja no quedarà marbre per treure. Els empresaris, per contra, creuen que caldrien molts "secoli" per buidar la muntanya.

Sigui com sigui, de l'antiga ànima de Carrara en queden només uns pocs tallers d'escultors i artesans que encara treballen el marbre. També aguanta l'acadèmia d'escultura, que fa ja dècades que atreu estudiants d'arreu del món. Els mestres ho celebren perquè després d'aquests aprenents retornen als seus països d'origen per ensenyar l'art que han après de la tradició toscana. Un cop a l'any, a més, el municipi celebra la Reconstrucció Històrica de la Lizzatura, que és l'antic mètode dels miners per portar els blocs de marbre muntanya avall fent lliscar les càrregues per una mena de carrils de fusta.

En els últims anys s'han anat donant una sèrie de canvis legislatius per protegir els Alps Apuans de l'exploració que estan patint i perquè Carrara pugui també beneficiar-se dels diners que dona el seu patrimoni natural. Els activistes de *Salviamo le Apuane*, però, no les tenen totes. Diuen que a Itàlia, el fet que hi hagi una llei, no vol dir que s'hagi de complir. Tot i així, mantenen l'esperança que, a poc a poc, el marbre més bonic del món deixi d'anar en massa a les banyeres dels oligarques russos, als palaus de les fortunes petrolieres i a les nostres pastes de dents i torni a ser l'or blanc que va inspirar Miquel Àngel i tants altres artistes.

Astrid Bierge